

Ks. Marek Skwierczyński

WSD Siedlce

Teologiczne Studia Siedleckie I (2004)

Teoretyczne podstawy oceniania na katechezie

Problem kontroli i oceny jest ważnym elementem całego procesu kształcenia i wychowania. Kontrolowanie i ocenianie zawsze dotyczy zarówno: ucznia jak i nauczyciela. Dlatego jest sprawą oczywistą, że osobom zajmującym się nauczaniem, potrzebna jest wiedza na ten temat. Aby można było oceniać sprawiedliwie i obiektywnie, trzeba znać teoretyczne podstawy kontroli i oceny. W tym pierwszym, teoretycznym rozdziale zostanie omówiony problem kontroli i oceny od strony teoretycznej ponieważ jest to jedno z ważniejszych ogniw całego procesu dydaktycznego, zmierzającego do sprawdzania i diagnozowania osiągnięć uczniów.

1. Czym jest ocena

Obecnie w Polsce katecheza odbywa się na terenie szkoły. Stwarza to możliwość i potrzebę wejścia religii w cały proces dydaktyczny. Proces kształcenia w szkole, któremu podporządkowana jest dzisiaj katecheza polega na realizacji kilku podstawowych zadań, do których należą: przekazywanie uczniom rzetelnej wiedzy, kształcenie ich umiejętności w celu właściwego wykorzystania zdobytej wiedzy, a pod względem wychowawczym – wspomaganie rozwoju osobowego uczniów.

Jednym z ważnych elementów w całym procesie dydaktycznym jest ocenianie. Dlatego najpierw należy podjąć refleksję ogólną, dydaktyczną nad ocenianiem a następnie odnieść ją do katechezy. Na początku katecheta

powinien poznać teoretyczne podstawy oceniania, aby zaproponowane rozwiązania dydaktyczne wykorzystać podczas swojej pracy.

Należy podkreślić, że uczniom w szkole brakuje umiejętności dokonywania samooceny. W rzeczywistości ocenianiem zajmują się nauczyciele. W każdej szkole występuje zjawisko wartościowania i oceniania. W czasie każdego zajęcia szkolnych dochodzi do międzyosobowego spotkania nauczyciel – uczeń. Nauczyciel jest w tym spotkaniu arbitrem, który kontroluje i ocenia osiągnięcia uczniów¹.

W definicji oceny podanej przez W. Okonia czytamy: „ocena szkolna to ustosunkowanie się nauczyciela do osiągnięć ucznia”², oraz: „ocena to wypowiedź o charakterze wartościującym, informacyjnym i motywującym dotycząca stanu wiedzy, kompetencji, sprawności, a także postaw i zachowania”³. J. Jeziorska określa ocenianie w następujący sposób: „ocenianie to złożony proces wypowiedzania się o rzeczach, osobach, zdarzeniach, obejmujący informowanie, wartościowanie i motywowanie”⁴. Ocenianie jest swego rodzaju wartościowaniem, a ocena to opinia o uczniu wyrażona gestem, słowem, mimiką, stopniem⁵.

Dla wielu nauczycieli i uczniów stopień w szkole jest tylko wyznacznikiem posiadanej wiedzy ucznia. Natomiast dydaktycy i pedagodzy zwracają uwagę na fakt, że „ocenianie nie powinno zawęzać się tylko do sprawdzenia stopnia opanowania treści programowych”⁶. W publikacjach dotyczących dydaktyki czytamy, iż przedmiotem oceny powinny być

---

¹ E. Kosińska. Ocenianie w szkole. Kraków 2000, s. 5.

² W. Okoń. Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. Warszawa 1987.

³ W. Okoń. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa 1998 s. 269.

⁴ J. Jeziorska. Ocenianie w szkole. W: Ocena w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2001 s. 21.

⁵ M. Śnieżyński. Zarys dydaktyki dialogu. Kraków 1997 s. 111.

⁶ S. Kulpaczyński. Oceniać, ale jak? W: Katecheci uczą się oceniać katechizowanych. Red. Tenże i in. Lublin 1998 s. 10.

następujące sprawy: ilość i jakość prezentowanych wiadomości, zainteresowanie przedmiotem, stosunek do przedmiotu, pilność i systematyczność⁷.

Ministerstwo Edukacji Narodowej zwraca uwagę na fakt, że zmiany w szkolnym ocenianiu uczniów powinny doprowadzić do tego, że będzie oceniana praca i postępy, a nie stan; ocenianie ma promować rozwój, wyraźniej wskazując uczniowi, co osiągnął, co zrobił, ile potrafi, a nie czego nie umie; powinno dostarczać informacji o aktywności, postępach, trudnościach, specjalnych uzdolnieniach⁸.

J. Półturzycki podkreśla, że przedmiotem oceny powinny być nie tylko wiadomości, umiejętności i nawyki, ale także poprawność logicznego myślenia ucznia⁹.

Ocenianie to przede wszystkim jeden z głównych składników całego procesu nauczania i uczenia się, które ma na celu określenie, w jakim stopniu osiągnięcia danego ucznia i zarazem nauczyciela odpowiadają założonym celom dydaktycznym.

Stopień jaki uczeń otrzymuje jest notą związaną ściśle z czynnością oceniania. Nauczyciel w ten określa, jaką wartość posiada informacja uzyskana od ucznia. „Ocena szkolna daje nauczycielowi szerokie możliwości wyrażenia własnego stosunku do osiągnięć lub niepowodzeń ucznia. Sprawdzanie oceny szkolnej do samego tylko wystawiania stopni szkolnych jest dużym uproszczeniem. Ocenianie osiągnięć szkolnych jest to ustalanie wartości osiągnięć stosownie do wymagań programu szkolnego. Od oceny nauczyciela w bardzo poważnym stopniu zależą edukacyjne losy ucznia”¹⁰.

---

⁷ Tamże.

⁸ Ministerstwo Edukacji Narodowej. Reforma systemu edukacji. Projekt. Warszawa 1998 s. 49.

⁹ J. Półturzycki. Dydaktyka dla nauczycieli. Toruń 1999 s. 292.

¹⁰ J. Szpet. Dydaktyka katechezy. Poznań 1999 s. 222.

2. Jaki cel ma ocenianie

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że ocenianie nie jest celem samym w sobie. Ale jest procesem, który ma za zadanie wspomagać pracę nauczycieli i rodziców nad sprawnym i właściwym wprowadzaniem w życie młodego człowieka. Ocenianie nie ma na celu utrudniania życia uczniom i nauczycielom, ale ma pomóc przede wszystkim uczniom w następujących aspektach:

1. Nabywaniu wiedzy – stan wiedzy powinien być co jakiś czas sprawdzany i oceniany, aby uczeń mógł podnosić poziom kwalifikacji w danym zakresie,
2. Poznawaniu własnych możliwości – uczeń gdy jest oceniany dowiaduje się, jaki posiada zakres wiedzy i co jeszcze powinien zrobić, aby podnieść swój poziom wiedzy,
3. Kształtowaniu zainteresowań – ocena może podbudować zapał ucznia do dalszej nauki, do doskonalenia umiejętności oraz kształtowania zainteresowań w konkretnym kierunku,
4. Budowaniu właściwej motywacji – wystawienie oceny jest informacją dla ucznia o jego poziomie wiedzy w skali 1 – 6 i przyczynia się do wzbudzenia nadziei, że może być jeszcze lepiej, gdy zostaną spełnione określone przez nauczyciela warunki,
5. W rozwoju psychospołecznym – ocena ma zdecydowany wpływ na określenie siebie w stosunku do innych osób w tej samej grupie. Uczeń, który otrzymuje ocenę cyfrową i słowną, może kontrolować swój poziom nauki i zmieniać go, sterując swoim procesem uczenia w celu podniesienia swoich kwalifikacji i bycia w grupie społecznej o wyższym statusie dobrego ucznia¹¹.

---

¹¹ E. Kosińska, jw. s. 11 – 13.

Aby ocena szkolna rzeczywiście pomogła uczniowi we właściwym jego rozwoju oraz spełniała swoją rolę i realizowała założenia i funkcje, konieczny jest dzisiaj komentarz słowny lub pisemny do oceny wystawionej cyfrą lub określonej punktami. Nauczyciel powinien napisać lub powiedzieć uczniowi, co kryje się pod określoną oceną wyrażoną cyfrą i jakie uczeń powinien wykonać zadania, żeby podnieść poziom swojej wiedzy i umiejętności – i tym samym osiągnąć zamierzone cele, którym ma służyć ocenianie.

Warto w tym miejscu przypomnieć podstawowe cele oceniania, które są następujące:

1. Poinformowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie.
2. Pomoc uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju.
3. Motywowanie ucznia do dalszej pracy.
4. Dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia,
5. Umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno – wychowawczej¹².

Jak widzimy problem oceniania jest jednym z istotnych momentów całej pracy pedagogicznej. Nieliczne grono nauczycieli oraz uczniów chciałoby wyeliminować ocenę ze szkoły, natomiast są i tacy, którzy w sposób nadmierny przeceniają jej znaczenie. Jednak większość teoretyków dydaktyki, nauczycieli i uczniów stwierdza, że ocena musi istnieć. To przecież ocena do tej pory decydowała i nadal decyduje o promocji i dalszych losach życiowych ucznia, jest też podstawą oceny pracy dydaktyczno – wychowawczej nauczyciela.

---

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 kwietnia 1999 w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy. Dz. U. Nr. 41, poz. 413 z. 1999.

3. Ocenianie na katechezie

Z teoretycznych wyjaśnień wynika, że proces kontrolowania i oceniania jest zwykłą codziennością w pracy nauczycieli, więc także i katechetów. Dlatego podlegając wszelkim przepisom prawnym związanym z właściwym funkcjonowaniem szkoły katecheci muszą także oceniać katechizowanych. Sposób oceniania na katechezie regulują określone przepisy¹³. Katecheci w sprawach związanych z ocenianiem podlegają przepisom wydawanym przez władze oświatowe, ale także i kościelne¹⁴. Na katechezie nie można zrezygnować z oceniania, gdyż katecheta sprawdzając wiedzę ucznia uzyskuje informacje co dany uczeń zapamiętał i na ile potrafi powtórzyć to, czego się uczył, czy umie samodzielnie przetworzyć informacje, które otrzymał na katechezie, czy poznane zasady potrafi zastosować w nowych podobnych

---

¹³ Ocena z katechezy została usankcjonowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, które to w rozporządzeniu z dnia 19 kwietnia 1999 roku a później w rozporządzeniu z dnia 21 marca 2001 roku – określając nowe zasady oceniania w zreformowanej szkole w odniesieniu do ocen z religii wprowadza następujące zastrzeżenie „zasady oceniania z religii/etyki regulują odrębne przepisy”. Wspomniane przepisy zawarte zostały w: Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 w sprawie warunków i sposobów organizowania nauki religii w szkołach podstawowych . Dz. U. nr 36, poz. 155, §9.3. W dokumencie tym czytamy: „...ocena z religii (etyki) umieszczona jest na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania. W celu wyeliminowania ewentualnych przejawów nietolerancji nie należy zamieszczać danych, z których wynikałoby na zajęcia z jakiej religii uczeń uczęszcza. Dokument ten zaznacza też, że ocena z religii nie ma wpływu na promocję do następnej klasy, a uczniowie korzystający z nauki religii prowadzonej przez kościoły i związki wyznaniowe w grupach międzyszkolnych i w punktach katechetycznych, otrzymają ocenę z religii na świadectwie wydanym przez szkołę do której uczęszczają, na podstawie zaświadczenia katechety.

Zgodnie z informacją w sprawie ocen z religii w roku szkolnym 1999/2000, wydaną przez Departament Kształcenia i Wychowania przy Ministrze Edukacji Narodowej w dniu 21 listopada 1999 roku, przyjęto zasadę, że nie wprowadza się oceny opisowej z religii w klasach 1-3 szkoły podstawowej, a wystawiana jest ocena zgodna ze skalą ocen przyjętą dla pozostałych etapów kształcenia. Katecheci uczący na wyższych poziomach zobligowani są do kierowania się zasadami wewnątrz szkolnego systemu oceniania, przyjętymi przez rady pedagogiczne poszczególnych placówek oświatowych”.

¹⁴ Konferencja Episkopatu Polski, Komisja Wychowania Katolickiego, Podstawa Programowa, Program nauki religii dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadpodstawowych. Poznań 1999.

kwestiach oraz czy wykazuje umiejętność rozwiązywania problemów i odkrywania tego co nowe¹⁵.

„Directorium Catechisticum Generale” określa katechezę jako „tę formę działalności kościelnej, która prowadzi zarówno wspólnotę jak i poszczególnych wiernych do osiągnięcia dojrzałości w wierze” (nr 21), a Jan Paweł II w „Catechesi Tradendae” zwraca uwagę na cel katechezy: „Specyficznym celem katechezy, do której winna ona zmierzać jest rozwinięcie z pomocą Bożą wiary dotąd początkowej, doprowadzenie do pełni i codzienne zasilanie życia chrześcijańskiego wiernych każdego wieku” (nr 20). Aby ta wiara była żywa, Papież w „Catechesi Tradendae” napisał: „Przyswojenie pamięciowe słów Jezusa, ważnych tekstów biblijnych, Dekalogu, formuł wyznania wiary, tekstów liturgicznych, ważniejszych modlitw, głównych prawd nauki chrześcijańskiej, nie tylko nie uwłacza godności młodych chrześcijan, ani nie stanowi przeszkody w osobistym dialogu z Bogiem, ale jest nawet prawdziwą koniecznością” (nr 55).

Z powyższych wypowiedzi wynika, że katecheza ma prowadzić do osiągnięcia dojrzałości w wierze a także ma przekazać pewien określony zasób wiedzy religijnej. Te wiadomości można a nawet trzeba poddać sprawdzaniu i ocenianiu. Katecheci oceniając wiedzę religijną katechizowanych powinni jednak pamiętać, że ostatecznym celem ich działań katechetycznych jest ciągły rozwój żywej wiary wychowanków. Oczywiście wiara, aby była rozumna, musi być podbudowana solidną wiedzą. Wiedzę można mierzyć i oceniać, natomiast wiara jest tajemnicą, osobistą relacją pomiędzy Bogiem a człowiekiem¹⁶.

Zdaniem S. Kulpaczyńskiego, kontrola i ocena na katechezie powinny dotyczyć nie tylko wiadomości, ale także trzeba brać pod uwagę umiejętności, zdolności twórcze, rozwój zainteresowań, kształtowanie cech charakteru i woli,

¹⁵ S. Renner. *Thum. M. Węclowski. Ocena z katechezy. „Katecheta”* 36: 1992 nr 1 s. 21.

¹⁶ S. Kulpaczyński. *Oceniać, ale jak?*, jw. s. 12.

odpowiedzialność za czyny, postawę religijną, dokładność, wytrwałość, pracowitość, kulturę osobistą, otwarcie na potrzeby innych. Niektóre z wyżej wymienionych sfer są bardzo osobiste, dlatego trudno jest ocenić i przeliczyć na stopień, ale katecheci powinni w sposób bardzo delikatny zwracać na to uwagę podczas formułowania oceny¹⁷.

W teoretycznym ujęciu problematyki oceniania mamy do czynienia z ukazywaniem potrzeby, ale i dużych trudności dotyczących tej części procesu dydaktycznego. W celu przybliżenia rzeczywistości dotyczącej oceniania na katechezie, warto zwrócić uwagę, na dane otrzymane w wyniku przeprowadzonych dotychczas niektórych badań.

Ankietowani mieli możliwość wyrażenia własnych opinii na pytanie: „Czemu służą oceny z religii?”. Odpowiedzi katechizowanych zawierają się w kategoriach, które dotyczą każdego przedmiotu: oceny są sprawdzeniem wiedzy ucznia, służą klasyfikacji, są mobilizacją do nauki. A także pojawia się kategoria specyficzna dla katechezy: oceny są sprawdzeniem wiary.

Podobne wyniki badań, dotyczące tego samego problemu, uzyskano od katechizujących. W pytaniu o funkcje, jakie może pełnić stawianie ocen na katechezie, odpowiedzi były następujące: ocena pełni funkcję mobilizującą, jest sprawdzeniem głównie wiedzy, udziela informacji uczniom i rodzicom oraz dopinguje w wierze¹⁸. Powyższe określenia umożliwiają wyciągnięcie wniosku, że wielu uczniów i katechetów charakteryzuje czysto formalne podejście do oceny z religii.

4. Funkcje oceniania

Oprócz zagadnień związanych ściśle z oceną i ocenianiem należy zwrócić uwagę na funkcje, które spełnia ocena i ocenianie. W programie

---

¹⁷ Tamże s. 19.

¹⁸ S. Kulpaczyński. Ocena w katechezie, jw. s. 88 i 95 – 96.

„Nowej szkoły” który wynika z założeń reformy systemu edukacji w Polsce wyróżniono następujące cele oceniania:

- diagnoza czyli określenie indywidualnych cech, potrzeb i możliwości, ze szczególnym uwzględnieniem trudności,
- informacja o efektywności procesu nauczania czyli opisanie stanu i postępu uczniów z punktu widzenia ewaluacji i modyfikacji procesu nauczania,
- wystawienie stopnia służącego różnicowaniu i klasyfikowaniu uczniów,
- upowszechnienie osiągnięć uczniów poprzez porównanie osiągnięć uczniów z różnych szkół w odniesieniu do ustalonych stopni opanowania standardów,
- ewaluacja programów nauczania wynikająca z oceny efektywności stosowania różnych modeli kształcenia¹⁹.

Wyżej wymienione cele oceniania pozwolą wyodrębnić dwie funkcje oceny szkolnej:

1. Klasyfikacyjną, która pozwala na: określenie poziomu opanowania wiedzy i umiejętności, porównanie osiągnięć uczniów ze standardami, różnicowanie i selekcję uczniów ze względu na dalsze ścieżki kształcenia, informowanie nadzoru.
2. Diagnostyczną, która umożliwia: opis rozwoju kompetencji ucznia, rozpoznawanie jego indywidualnych potrzeb, udzielanie informacji zwrotnej uczniowi i rodzicom, określanie efektywności programów nauczania i stosowanych metod pracy, planowanie procesu nauczania, branie przez ucznia odpowiedzialności za własny rozwój²⁰.

Z punktu widzenia psychologii nauczyciel oddziałuje na ucznia w trzech sferach, w dziedzinie: poznawczej, emocjonalnej i psychomotorycznej – co pozwala na sformułowanie następujących celów oceniania:

¹⁹ J. Chodnicki. *Ocenianie*. Program Nowa Szkoła. Warszawa 1999.

²⁰ M. Kajzer. *Punktowy system oceniania w katechezie*. Poznań 2000 s. 4.

- cele poznawcze, które dotyczą treści, zakresu, charakteru przedmiotowego oceniania, pozwalając odpowiedzieć na pytanie co i w jakim stopniu podlega ocenianiu u każdego z podmiotów ocenianych,
- cele wychowawcze, które uwzględniają funkcjonalność, znaczenie, rolę oceniania ucznia, nauczyciela, systemu szkolnego, pozwalając odpowiedzieć na pytanie, czym kierować się w ocenianiu,
- cele psychomotoryczne, które wskazują na wykorzystywanie metody wielokierunkowej i sprawiedliwej oceny, pozwalając odpowiedzieć na pytanie jak oceniać, aby zrealizować dwa powyższe cele.

Zdaniem J. Jeziorskiej do powyższych celów można teraz określić funkcje oceniania jako: poznawcze i dydaktyczne, motywacyjne i wychowawcze psychomotoryczne i kształcące²¹.

Jednak J. Jeziorska stwierdza, że przyjęły się i upowszechniły nieco inne klasyfikacje funkcji oceniania, choć w pewnym sensie zbliżone do powyższych:

- funkcja indywidualna a społeczna, z punktu widzenia znaczenia dla podmiotu ocenianego,
- funkcja dydaktyczna, wychowawcza, psychologiczna, z punktu widzenia dyscypliny odniesienia,
- funkcja diagnostyczno-prognostyczna, motywująco-wychowawcza, selekcyjno-aktywizująca, wobec ucznia oraz dodatkowo funkcja sterująco-metodyczna, wobec nauczyciela a z punktu widzenia podmiotów nauczania i uczenia się²².

Przeciwnicy oceniania na katechezie powinni uświadomić sobie ważność funkcji, jaką spełnia ocena. Katecheci poprzez ocenianie mają więc jeszcze jeden czynnik do wykorzystania w procesie prowadzenia katechizowanych, do dojrzałości w wierze.

---

²¹ J. Jeziorska. Ocenianie w szkole, jw. s. 24.

²² Tamże s. 24 – 25.

Ocena z religii spełnia też następujące funkcje:

- dydaktyczną, katecheta umiejętnie oceniając sprawdza czego nauczył, jaki jest stopień zapamiętania i zrozumienia przez ucznia przekazywanych treści ewangelicznych oraz dostarcza informacji o tym co uczeń opanował a czego jeszcze powinien się nauczyć,
- wychowawczą, poprzez ocenianie katecheta może wychowywać w zakresie kształtowania właściwych postaw, rozwijania zainteresowań; wychowywać do rozwoju wiary oraz wpływać na wolę ułatwiając przyłgnięcie do Chrystusa i akceptację Jego nauki,
- psychologiczną, dobrze funkcjonujące ocenianie jest pożyteczne dla rozwoju osobowości ucznia, przyczynia się do zaspokojenia różnych potrzeb oraz lepszego poznania siebie przez informacje o wartościach i słabościach, spostrzeganych i ocenianych przez katechetę,
- eklezjalną, ocena w pewien sposób świadczy o poziomie zaangażowania w życie Kościoła, uwzględnia wniesiony przez katechizowanego wkład pracy a także określa pozycję jednostki oraz całej klasy na tle innych uczniów i klas, ocena jest także opinią o dojrzałości eklezjalnej jednostki i całej klasy²³.

5. Cechy oceniania

Ocena, aby spełniała swoje zasadnicze funkcje, musi być sformułowana zgodnie z jej podstawowymi cechami, do których należą:

- obiektywność, należy dążyć do maksymalnego zobiektywizowania oceniania zarówno w pracy poszczególnych nauczycieli, jak i w całości procesu oceniania w szkole, (normy i kryteria związane z całym systemem kształcenia i

---

²³ S. Kulpaczyński. Ocena w opinii katechetów i katechizowanych. W: Ocena w katechezie. Red. Tenże.

Lublin 2001 s. 86.

S. Kulpaczyński Oceniać, ale jak? s. 12.

oceniania oraz uwzględnianie wymagań programowych, zapewniają obiektywność oceniania),

- jawność, każdy oceniany uczeń powinien znać wynik swojej pracy, dlatego ocena musi być jawna i na bieżąco podawana uczniom do wiadomości (możliwe, że brak jawności ocen łączy się często z brakiem obiektywności, a jest to wtedy podstawowy błąd dydaktyczny),

- instruktywność i element mobilizacji do pracy, jest to szersze umotywowanie oceny ze zwróceniem uwagi na popełnione błędy i usterki, z wyjaśnieniem spraw niejasnych dla ucznia (w czasie omówienia odpowiedzi i uzasadniania oceny przez nauczyciela wszyscy uczniowie mogą skorygować własne przygotowanie)²⁴.

Jedną z najtrudniejszych rzeczy w ocenianiu jest obiektywizm. Aby być obiektywnym podczas oceniania, zdaniem E. Kosińskiej, należy wyzbyć się uprzedzeń w stosunku do ucznia, nie kierować się tym, co było, lecz rzeczowo podejść do obecnego stanu, nie poddawać się własnym emocjom i uczuciom związanym z uczniem i jego reakcjami. Trzeba, aby nauczyciele podczas oceniania wyczerpali wszystkie możliwe czynniki do zobiektywizowania oceny. Uwzględniając jednak dobro ucznia, trudno jest dążyć do obiektywizmu i uparcie trzymać się kryteriów i regulaminu, gdyż mamy do czynienia z człowiekiem, na którego działają różne życiowe sytuacje. Konieczne jest uwzględnianie w całym procesie nauczania a więc i w ocenianiu sytuacji, w jakiej znajduje się uczeń²⁵.

Na katechezie, która ma prowadzić katechizowanego do głębokiej zażyłości z Chrystusem, katecheta powinien troszczyć się o uwzględnienie powyższych cech oceny. Katecheta powinien posługiwać się oceną rozsądnie,

---

²⁴ J. Pólturzycki, jw. s. 292 – 293.

²⁵ E. Kosińska, jw. s. 38 – 39.

świadomie i z dużą dozą wyobraźni, co do jej skutków²⁶. Ocena niesprawiedliwa, zbyt subiektywna, przypadkowa, wystawiona w emocjach, może zniechęcić, stresować a nawet oddalać katechizowanego od katechety i od Pana Boga. Warto zwrócić uwagę na to, aby ocena ubogacona była poczuciem sprawiedliwości, wysoką kulturą i szlachetnością, gdyż często stawianie ocen wiąże się z dużymi emocjami. Jednak przy znajomości kryteriów oceniania i troski o obiektywizm ze strony katechety i katechizowanych emocje te mogą być minimalizowane. Ocena wtedy ma wartość, gdy jest słuszna w oczach nauczyciela i ucznia²⁷.

Obiektywność jest ważną rzeczą w kształceniu. Dlatego należy dążyć do maksymalnego zobiektywowania oceny. Podstawowym elementem zobiektywowania ocen jest opracowanie przez nauczyciela i osoby do tego kompetentne, jednolitych norm i kryteriów oceniania. Dotyczy to zarówno poszczególnych nauczycieli przedmiotów, jak i całości procesu oceniania w szkole. Wspólne, ogólnoszkolne normy oceniania i kryteria zapewniają obiektywność ocen i są wskaźnikiem do otrzymania wymagań zgodnych z założeniami programu i ogólnymi celami kształcenia²⁸.

Reforma polskiej oświaty zmierza do wprowadzenia większej obiektywizacji ocen przez konstruowanie oceny za pomocą punktów. Wymaga to dostosowania do tej formy oceniania odpowiednich kryteriów. Jak zrealizować to zagadnienie praktyczne na lekcjach religii? Oto jedna z propozycji podana przez J. Szpetę: „Katecheta ustala na początku roku szkolnego roczną pulę punktów możliwych do zdobycia przez ucznia, a na jej podstawie pulę semestralną. W niej przyporządkowuje określonym działaniom ucznia ilość możliwych do zdobycia punktów. Załóżmy, że na stopień bardzo

---

²⁶ J. Szpet, jw. s. 224.

²⁷ S. Kulpaczyński. Oceniać, ale jak? s. 13.

²⁸ J. Półturzycki, jw. s. 268.

dobry przypada rocznie 100 punktów, na semestr więc 50. Dalszy podział może być następujący: test lub inna forma sprawdzania – 20, referat – 10, aktywność – 10, praca w zeszycie – 5, praca domowa – 5”²⁹.

W nauce dąży się do osiągnięcia określonego poziomu wiedzy. Jeśli ten poziom jest niedokładnie określony, kryteria nie są jasno określone wtedy człowiek zdobywający wiedzę i umiejętności nie wie, czy podąża we właściwym kierunku i czy robi postępy. Ogólne kryteria ocen wskazują na to, co powinno być przedmiotem ocen w szkole. Nauczyciel może dobrać kryterium oceny w pełni świadomie i zgodnie z celami kształcenia przyjętymi w danym systemie edukacji. Jest to najlepsze rozwiązanie, prowadzące do pełnej zgodności realizowanych celów edukacyjnych i wyprowadzonych z nich kryteriów oceny³⁰. (Dobór kryterium oceny pozwala na precyzyjne określenie przedmiotu kontroli i oceny. Kryteria oceny szkolnej mają też ścisłe powiązania z innymi elementami procesu oceniania, do których należą metody i formy kontroli oraz sposób wyrażania oceny.³¹

6. Kryteria oceny

J. Pólturzycki podaje ogólne kryteria oceny szkolnej, które wskazują na to, co powinno być przedmiotem ocen w szkole:

1. Kryterium dotyczące strony poznawczej odpowiedzi uczniów (dotyczy jakości i zakresu wiedzy uczniów) – obejmuje następujące szczegółowe wymagania:

- a) znajomość faktów – konkretnych przedmiotów i zjawisk, danych liczbowych, dat, nazwisk,
- b) znajomość uogólnień – pojęć przyrodniczych i społecznych, praw, twierdzeń, reguł,

---

²⁹ J. Szpet, jw. s. 225.

³⁰ K. Liszka. Nauczycielskie kryteria oceniania uczniów. Katowice 2001 s. 52.

³¹ Tamże s. 10.

- c) posiadanie odpowiednio wyćwiczonych umiejętności, nawyków i przyzwyczajeń – czytanie, pisanie, technika pracy umysłowej, posługiwanie się narzędziami pracy,
2. Kryterium dotyczące strony kształcącej uczniów (dotyczy rozwoju osobowości ucznia, szczególnie rozwoju myślenia i mowy) – obejmuje następujące szczegółowe wymagania:
- a) poprawność logicznego myślenia,
  - b) samodzielność i krytycyzm myślenia,
  - c) poprawność językowa odpowiedzi,
  - d) planowość i obszerność odpowiedzi,
  - e) dokładność obserwacji,
  - f) odpowiedni stosunek do przedmiotu,
3. Kryterium dotyczące strony wychowawczej uczniów (to kryterium wiąże się ze stroną wychowawczą nauczania) – obejmuje ono następujące szczegółowe elementy:
- a) konsekwentnie naukowy charakter poglądów ucznia,
  - b) jednolitość poglądów ucznia co do podstawowych kwestii w szkole i poza szkołą,
  - c) zgodność postępowania ucznia z jego poglądami.

Opracowując szczegółowe kryteria oceniania uwzględnić należy wszystkie te elementy, które mają podlegać kontroli i ocenie – zgodnie z przedstawionymi wyżej zakresami. Przygotowanie szczegółowych kryteriów oceny dla poszczególnych klas z każdego przedmiotu, zapewnia rzeczywiście dotarcie kontroli do każdego z zawartych w kryteriach elementu. Kryteria oceniania określają zakres kontroli, a ocena staje się wynikiem kontroli i jednocześnie określa kontrolę w jej zakresie³².

---

³² J. Półturzycki, jw. s. 296.

To, co dotychczas zostało powiedziane na temat kryteriów oceniania można też odnieść do religii. Z tym, że katechizujący w swoim działaniu powinni przechodzić z dydaktyki w zakres duszpasterstwa, w życie Kościoła. Katecheta w ustalaniu kryteriów przedmiotowych na poszczególne lata katechizacji, musi wziąć pod uwagę nie tylko określony zakres wiedzy, ale szereg aspektów wychowawczych wynikających z założeń katechetycznych. Zdaniem J. Szpeta elementami, które należy uwzględnić w kryteriach oceniania na katechezie są: zasób wiadomości: ich ilość i jakość (poziom konieczny, podstawowy, rozszerzony, dopełniający), zainteresowanie przedmiotem, stosunek do lekcji religii: zeszyt, aktywność itp., pilność i systematyczność, umiejętność zastosowania poznanych wiadomości w życiu, postawa³³.

Kontrola i ocena na katechezie nie może dotyczyć tylko sprawdzenia wiadomości. Należy uwzględniać także: postawę, umiejętności, zdolności twórcze, rozwój zainteresowań, motywację do uczenia się i kształtowania cech charakteru, woli, odpowiedzialność za swoje czyny, dokładność, wytrwałość, pracowitość, kulturę osobistą, zgodność postępowania z przyjętą wiarą. Natomiast życie sakramentalne, choć podlega trosce na katechezie, należy wyłączyć z bezpośredniego oceniania, aby nie prowadzić do rytualizmu. Ustalając kryteria oceniania na katechezie należy uwzględnić, że minimum, które powinien zdobyć uczeń to zapamiętanie wiadomości oraz ich wykorzystanie w sytuacjach typowych, wyżej zrozumienie wiadomości, a najwyżej ich stosowanie w sytuacjach problemowych oraz postawa³⁴. Kryteria, jakimi należy się kierować przy ustalaniu każdego stopnia, zostały szczegółowo nakreślone w przepisach prawa szkolnego i kościelnego³⁵.

---

³³ J. Szpet, jw. s. 223.

³⁴ Tamże s. 224.

³⁵ Ogólne kryteria ocen z katechezy. Wymagania dotyczące poszczególnych ocen z uwzględnieniem: wiedzy, umiejętności, przejawów zastosowania ich w życiu. I tak na ocenę celującą: uczeń nie tylko spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą, ale posiada wiedzę

Koncepcja przyjętych celów kształcenia oraz doprecyzowanie kryteriów oceniania umożliwiają odpowiednie określenie przedmiotu kontroli i oceny, a

wykraczającą poza program katechezy; wyróżnia się aktywnością w grupie katechetycznej; aktywnie uczestniczy w życiu małych grup formacyjnych (służba ołtarza, oaza, wyróżnia się w parafii); twórczo rozwija własne uzdolnienia oraz dba o własną formację religijną; biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych i praktycznych, potrafi zastosować je we własnym życiu, służy radą innym, jest świadkiem wiary; wypowiada się logicznie i wyczerpująco na dany temat; bierze czynny udział w przygotowaniu liturgii Mszy św., w przygotowaniu nabożeństw; osiąga sukcesy w konkursach religijnych lub posiada inne porównywalne osiągnięcia. Na ocenę bardzo dobrą: uczeń jest zdyscyplinowany, posiada uzupełniony zeszyt, potrafi samodzielnie objaśnić i powiązać w całość wiadomości z programu nauczania, posiada biegłą znajomość „Małego Katechizmu”, bierze czynny udział w katechezie; uczeń opanował pełny zakres wiedzy i umiejętności określonych programem katechezy; sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami; chętnie i regularnie uczestniczy w katechezie; zachowuje szacunek dla „świętych” przedmiotów, miejsc i znaków religijnych; chętnie uczestniczy w życiu parafii (liturgia, rekolekcje itp.); przejawia postawę apostołską, wyrażając na zewnątrz swoją wiarę. Na ocenę dobrą: uczeń posiada uzupełniony zeszyt, potrafi odpowiedzieć samodzielnie na wszystkie pytania związane z tematem katechezy, posiada znajomość „Małego katechizmu”, przejawia aktywność na zajęciach; uczeń opanował wiadomości i umiejętności, które pozwalają na rozumienie większości relacji między elementami wiedzy religijnej; zna podstawowe modlitwy i prawdy wiary, rozumie je oraz umie wyjaśnić, czym jest chrześcijaństwo w życiu codziennym; dysponuje dobrą umiejętnością zastosowania zdobytych wiadomości, potrafi samodzielnie odpowiedzieć na wszystkie pytania związane z tematem katechezy; zachowuje szacunek dla „świętych” przedmiotów, miejsc i znaków religijnych; uzyskuje stałe, dobre postępy podczas prowadzonych zajęć; nie zaniedbuje uczestnictwa w katechezie, do której stara się być przygotowany; uczestniczy w rekolekcjach szkolnych. Na ocenę dostateczną: uczeń prowadzi notatki, wykonuje zadania, potrafi odtworzyć z pamięci wnioski z lekcji; uczeń opanował wiadomości i umiejętności umożliwiające zdobywanie dalszej wiedzy; dysponuje przeciętną wiedzą w zakresie materiału przewidzianego programem, w jego wiadomościach są luki; nie wykazuje większego zainteresowania przedmiotem; nieregularnie uczęszcza na katechezę; wykonanie zadań przez ucznia budzi zastrzeżenia, np. „byle jakie” prowadzenie zeszytu; nie bierze udziału w życiu parafii, w różnych formach duszpasterstwa. Na ocenę dopuszczającą: uczeń jest obecny na lekcji, słucha, nie przeszkadza w prowadzeniu lekcji; zdobyte wiadomości są niewystarczające na uzyskanie przez ucznia ogólnej wiedzy religijnej; zna najbardziej istotne z podstawowych modlitw i prawd wiary; dysponuje minimalną wiedzą w zakresie materiału przewidzianego programem, w jego wiadomościach są luki; proste zadania o niewielkim stopniu trudności rozwiązuje przy pomocy katechety; niechętnie bierze udział w katechezie; często opuszcza katechezę; ma lekceważący stosunek do przedmiotu. Na ocenę niedostateczną: uczeń nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą; odmawia wszelkiej współpracy; ma lekceważący stosunek do przedmiotu i wiary. Opracowano na podstawie: Ocenianie uczniów na katechezie. „Katecheta” nr. 11. 2001. Materiał opracowany na podstawie strony internetowej Komisji Episkopatu do Spraw Wychowania.; Zarządzenie nr. 29 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września 1992 r. w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży oraz przeprowadzania egzaminów sprawdzających i klasyfikacyjnych

to z kolei ma wpływ na właściwe dobranie metod i form kontroli oraz sposobów wyrażania oceny

Zakończenie

Kontrola i ocena umożliwia nauczycielom i katechetom, dokonywanie oceny pracy ucznia, a także oceny efektów własnej pracy. Ocenianie jest przede wszystkim ważne ze względów dydaktyczno – pedagogicznych, jest jednym z istotnych elementów całego procesu dydaktycznego i katechetycznego. Przyjmuje się, że oceniane powinny być wiadomości, umiejętności, nawyki ucznia, a także poprawność logicznego myślenia. W katechezie istotne są jeszcze następujące elementy: postawa religijna, zaangażowanie na katechezie i poza katechezą. Katechizowani powinni mieć tę świadomość, że ich praca na katechezie będzie dostrzeżona i oceniona. Ocena na katechezie powinna mieć charakter całościowy, to znaczy obejmować: ilość i jakość posiadanej wiedzy, zrozumienie zdobytej wiedzy i umiejętność wykorzystania jej w życiu, aktywność na katechezie i poza nią, a także postawę wobec Boga, religii i życia chrześcijańskiego.

Zasadniczo, przed oceną stawia się dwa główne cele: powinna ona informować i motywować. Ocena dostarcza informacji uczniowi, nauczycielowi oraz rodzicom o postępach i realizacji założeń całego procesu dydaktycznego, a także umożliwia bardziej efektywne sterowanie własnym procesem uczenia się. Ocenianie ma wiele funkcji: informującą, sprawdzającą, korygującą, psychologiczną, pedagogiczną, motywacyjną. Wielość tak ważnych funkcji oceniania ma uświadomić wszystkim uczącym i katechizującym potrzebę stosowania ocen.